

Žemaičių kalbos institutas

Udovič Arns

2022

PRUOJEKTS

Bėndrėnė žemaičių kalbos rašiba

Kuožna tauta a kėtuokė etnėnė grupė keravuo sava kalba. Žemaitė tãp pat sokrota, ka anũ gimta kalba poikiausė vėskam tink, sokũrė rašibas taisiklės, raša, lėd kningas ė mėsln kãp anõ pardũtė sava vãkams. Ka žėnuotė, kõ žemaitė nuor tõrietė pu daug metu, rėktom pradietė jau šėndėn planũtė ė dėrbtė kriptingã. Tõdie šėtamė darbė bũs nagrėniejams bėndrėnės rašibas pruojefts.

Prađiuo rėks pasiaiškintė kuokės gal bũtė kalbos keravuojeama strategėjės, katruos apibriežtom kalbos muodeli ė karto rašiba anã. Paprasfiausė bũtom sorieditė vagol ertė¹, kor žemaičių kalbos rašibã bũs nauduojama.

- **žarguons**: boitėnė ruoda, sms, rašau tãp kap šneko, rašau sav ė draugams. Tuoks kalbėnis taislios² šarpė kint, ana nie keravuojama nu oficėliũju kalbũ ė parjem vės daugiau pastaruosės ipatĩbiu. Rašiba nie sostĩgũta ė nãvėnuoda. Svarbiausė, ka adresats soprastom kas ĩ parašita tam kartũ.
- **tarmie**: prisilaikuoma tarmies riedas³, katra aprãšita kalbėninku, rašau tãp kap šnek mona aplinkuo, rašau sav ė sava rajuonũ. Jė kalba sosidietom tik ėš vėnuos tarmies, ta šėts muodelis poikiausė tėktom bėndrėnė kalbã, bet žemaičių kalba tor dvė gĩvas stombės tarmės, katruos dalėnas ĩ dã mažesnės puotarmės ė šnektelės.
- **sorieditas tarmės**: nauduojamas bėndras rašibas taisiklės, katruos aprãšitas kalbėninku, rašau sav ė sava rajuonũ, rašiba paviedĩ⁴ so kėtũ tarmiũ, tink vėšĩms leidėnems vėna autuorė arba kor kalbos varėjavėms nie tuoks glaunos.⁵

---

1 lt. erdvė

2 lt. sistema

3 lt. tvarkos

4 lt. panaši

5 Šėts muodelis ĩ dabã nauduojams šėndėnėnie rašibuo, katrõ soriedė 1991 m. J.Pabriežas kningėkie „Žemaičių rašybos patarimai“. 1998 metãs karto so A.Gėrdenio ėšleida truopnėsnė kninga „Žemaičių rašyba“, vuo 2017 dėdelė kninga „Žemaičių kalba ir rašyba“. Vz.: *Žemaičių kalba ir rašyba, J.Pabrėža, Šiauliai, 2017.*

- **kalba:** naudojamas rašības taisīklēs, katruos apjung tarmēnius skērtōmus arba kētāp parenk nuormēni varijanta, tink vēšims bēndrīms leidēnems, tinkams muokintēs kētuos (ē sava) tarmies a kalbuos žmuonīms, pargoldītē vairēs kompioterēnēs pruogamas.

Vagol pasirinkta keravuojēma muodeli aiški ē strategējē. Mūsa darbelie parinkts *kalbuos* muodelis, katruos rašība tōrietom rēmtēs sovēnuodēnēmo koront bēndrēnē rašība arba kalba, kas jau prigol nu princēpu kāp tas tor būtē padarīta.

Kam rēk bēndrēnēs rašības/kalbuos?

Šēndēnēnis žemaičiu rašts ī sōriedīts ont vēsū žemaičiu tarmiū keravuojēma. Kuožnos tor rašītē sava tarmie, tōdie nāmuokontīms sava tarmies ēšmuoktē nie lēngvē. Parēngtē rašības pagrindā ī pamūrenka kāp taisēklingā rašītē sava tarmie ē dūd vēnuodoma so kētuom. Tas vēsks ī poikē, kuol nuor užrašītē tik paskērus autuoriu darbus, ale kalba nie tik vēnuos asabas⁶ rēkals.

Mūsa ateitēs – vākā. Jē jaunas akis nāmatīs tvarkuos – būs rašliavas⁷ varējavēms, anīms būs sunkē muokītēs žemaitēškas rašības ē būs pasirinkts lēngvėsnis kels – naudos lietōviu bēndrēnē. Gal apgaidēnietē savēm, ka rajuona, net miesta, līgie vēsē šnek vēnuodā ē ta tvarka īr, bet žmuonis dabā pavažiūnontis īr ē, pvz., Telšiūs muokuos vākā ēš Pavondenēs. Karto rēk patiemītē, ka žemaitēšks žuodis tor būtē vēsor, ka vēsē anō skaitītōm ē tāp dēdintom anuos prestēža kāp pēlnavertē pīmuonē.

Veizont i žemaičiu kalbuos ēšlėkēma, rēk žēnuotē kas dedas vēsam svietē. Informacēnēs teknuoluogējēs dabā užjem mūsa gīvenēmē vēs daugiau vētas. Šnekont aple kompioterius, ta seniau atruodē, ka gana pateiktē naudotojū aplinka anuo kalbuo, vuo tas rēkalava daug žmuoniū, ka vēskō spietē ēšverstē (vēnuoduo rašību). Jē dabā ētōmiem tū kelio, ta vēsor tōrietom atsirastē bēnt jau 6 aplinkas žemaičiu tarmiem. Tēk nie žmuoniū, katrē jimtomēs tuokē darba, vuo jē ēr jimtomēs, ta rasās nūskriaustas tarmēs, katruos būs pēlnā nāatstuovautas. Jē būtom vēnuoda rašība, ta bēnt jau galietom žemaitē karto sosiestē pri vēnuos aplinkuos ēr anō dailintē.

Naujēs teknuoluogējēs dūd nā vėn galēmībēs, vuo sīkio ē rēkalavēmus kalbā. Dabartēnēs kalbas īr skaitmenėzūnamas, ka rašliava kētuom kalbuom būtom paprastā pargoldamē i gimta ruoda. Paprastē duokomētā ateitie galies būtē pateiktē gimtuojuo pasinauduojos alektruonēnēs vertiejēs.

Tuos kalbas, katruos tōries tuokēs galēmībēs ēr ēšlėks. Žemaičiu kalba šētuo vētuo stēprē atsilėkt. Net nā ka atsilėkt, vuo ēt i šuona. Karto dā rēk patiemītē, ka nuoront iteisintē žemaičiu kalba, rēk tōrietē pēlnavertē kalba, nes pri oficēliuos kalbuos ēt ēr oficēlē raštā, katrūs varējavēma nābtōrietom lėktē. Net ē rēkalaunont oficēliū žėnklū ont miestu a suodu robežē parašītu žemaitēškā būtom biedū, pvz., kāp rēktom Lūkēs pavadēnēma iteisintē?

6 It. asmens

7 It. raštija, tekstai

Kas lauk kalbuos, jė vėšė rašis skėrtingā:

- nāgalies rašitė žemaitėškā juokė vaduovielė vėšims a pateiktė kėtuokė materėjuola ėš autuoriu kuolektiva. Gal prisibaustė ėšlėstė 6 vaduovielius skėrtinguom tarmiem, ale rėks daug žmuoniū.
- nāgalies rašitė oficėliū raštu
- nāgalies kortė alektruonėnė vertiejė (pvz., google translate)
- nāgalies tōrietė rašibas taisituojė (en. Spellchecker)
- nāgalies pargolditė pruogramu aplinkū žemaitėškā

So bėndrėnė rašiba tuos vėsas pruoblemas ėšsprėndamas. Sikio parėt ė krėtėka:

- jė ė būs tik bėndrėnė rašiba, ta so ėieso tas kors bėndrėnė kalba
- nāužfėksūtė tarmiū ėšskėrtėnomā būs kosėnamė⁸ ninktė

Veizont ėš istuorėjės posės, ta kuol kalba nābūs fėksūta, tuol vīks anuos kėtėms. Žemaičiu kalba tik arties pri lėtoviu. Kōdie rašiba fuonetėnė bluoga šėndėnā? Jimkām, ka ė smolkės tarmelės, katruos kāp ė keravuojamas so tuokio atskėro rašimo, ale nesont šmuota rašliavuos anuo nie ana augėnama, nie fėksūnama ė praded niveliūtės. Gerā, jė dā so kėta tarmė žemaitėška, ale tonkiau būs, ka paprasčiau pasijimtė „standartėnė“ kalba, katruo nābie juokiū klausėmū ė tėsiuog žėnā kāp rašitė (a pasakītė) taisėklingā. Laikontės princėpa, ka rašā tāp kap šneki, ta naujuovės nie juokės kliaudas, nes... tāp šnek dabā.

Nuoront, ka kalbėnis taislios ėšlėktom, rėk anō pateiktė tāp, ka būtom galėmībė patėkrintė a teisingā užrašīts (arba pasakīts) vėns a kėts žuodėlis. Paprasčiausis sakėnėlis žemaitėškā, dailė užrašīts konkrečiuo tarmie jau kor luobina, ėš katruo gal daritė žuodinus a rašitė kalbrieda muokėnėmusi. Tik kō dėrbtė, ka Žemaičiuos ī bėnt jau 6 stōmbėsnės tarmės ė tektom anas vėsas atskėrā aprašėnietė. Jė žemaičiu ī kuoks posė mėlėjuona, ta padalėnos ėš šešiū - audėtuorėjė, katrā tas tōrietom rūpietė, tėrpst smarkė. Lėkt vėns kels - apjungtė.

Kāp apjungtė? Jė žemaitė nābūtom tuokė užsispirė ė nāgintom aklā sava kėtuonėška ėštarėma (ka ė naujuovė sava kalbuo, katra arda žemaičiu kalba), ta sotartōmiem. Rėktom šarpė ataktė, ka pu vėna mās nugalūsma sava kalba.

Bėndrėnės rašibas/kalbuos korėma princėpā

Koront bėndrėnė rašiba/kalba tor būtė apmėslitė vėšė mėnosā, vuo jė ī galėmībės, ta sturuotės anū ėšvėngtė. Pradėnis pasirinkėms būtom patė muodelė:

---

8 It. skatinami, gundomi

- bėndrėnė kalbā jimtė vėna „geriausė“ tarmė ė primestė anō vėsim̄s. Tuokiam muodeliū nābrėkietom nieka naujė ėšradėnietė, nes J.Pabriežas ėr A.Gėrdenė darbā jau apraša vėsas taisiklės. Bet karto tas naikintom kėtās tarmės.
- bėndrėnė kalba konstrutė ėš „žemaitėškiausiu“ ĩpatĩbiu. Sosiedė kalbėninkā atrinktom kas labiausė kerevuojama ėš žemaiřiu tarmiū arba rėmtės kėtās pasirinkėma princėpās (lėngviausė ėšmuokstamė, arkaėškiausė, unikaliausė ė kėtė paviedė krėterėjė). Tas lėstom ėšsaugotė žemaitėškoma vagol pasirinktus krėterėjus.
- bėndrėnės rařibas, vuo nā kalbuos muodelis. Pats muodelis remas tik rařiba. Vėsė raša vėnuodā, ale tartė gal skėrtingā. Vėnuodėnėmū pridedamė papėlduomė ženklā. Tas muodelis muokītės ĩ sodietingėsnis, bet labiau keravuotom tarmės. Karto kompioteriūs tuokiuo rařibuo tekstā galiptom būtė liūsā vartaliuojamė i artėmėsnis tarėma.

Šėtamė darbelie nagrėniejams paskōtėnis *bėndrėnės rařibas* muodelis. Konstravėma princėpā dieliuotūs sekontė:

- bėndrėnė rařiba tor priglaustė kū daugiau žemaiřiu tarmiū.
- bėndrėnė rařiba tor būtė parėmta nā ont nuormėnėma, ale ont vėnuoda ženkla skėrtingĩms zvuonams užrařitė
- esont galėmĩbė užrařits tekst̄s tor būtė lėngvė sovartaliuojams i pasirinkta tarmė
- ženklā tor būtė lėngvė priėnami tėk kompioterie (sprėndėms atskėra žemaitėška klavėtūra), tėk telepuonė. Će tik teknėnis klausėms, katras so ėieso gal būtė ėšsprėsts, jė ruodbalsės būs majedniesnės.

Tolerancėjė senājė rařibā

Šėndėnė žemaiřiu rařiba jau tor pakonkamā gėlės tradėcėjės ė bėkuoks omarnos⁹ keitėms atneřtom painiavas. Bet ėiesos dā gers, nes nie dā platė muokama muokĩklus. Tam tarpsniū lėg pripratėma gal taikītė J.A.Pabriežas XIX omžė pradĩuo siūlita princėpa, ka masės gal naudotė ĩprasta rařiba, katra nie tuokė reiklė taisikliems, vuo rimtūs dalikūs laikītės vėnuodas rařibas.

Naujuos rařibas pradė galiptom dūtė muokĩklas, informacėnės teknuoluogėjės, redaktuorė. Vuo jau kumet akis apsipras, ta pradietė taikītė vėsor. Kėk tas tōrietom užtroktė – rėktom truopnė pamėslitė ė tas prigōlies nu situacėjės.

Dā rimts argomėnts tōrietė paprastiesnė rařiba masiems ĩ ta, ka svarbiau ĩr, ka žmuonis rařitom aplamā žemaitėškā, vuo šėndėnėnės rařibas taisiklės ėistā¹⁰ būtom itrauktas i bėndrėnė rařiba.

9 It. staigus

10 It. pilnai

Tarmiū pasirinkėms

Žemaičiu kalba skėrstuoma i 3 tarmės: dounėninku, dūnėninku ė donėninku. Diel paskotėnės kėlst klausėms, a rėk anō keravuotė.

Pu kara senėjė žmuonis ėš Klaipiedas krašta prapūlė ėr i anū vėtas atsikielė ėš vėsuos Lietòvuos. Dėd'iuojė prėčina¹¹ nakeravuotė i ėšlėkòsiu kalbonfiūju naskaitlingoms. Ontros daliks – savėmuonė. Donėninkā savėm nālaika žemaitės, vuo vadėn savėm šėšuoėškės, lietovnickās, klaipiedėškės. Ėškont bėndrū fonetėniu vardėkliu papėlduoms alemėnts dūtom daugiau varga nė būtom nauduotuoju, katrė raškītom tuo bėndrėnėma vaisius, nes tektom ėškuotė sprėndėniū unikalīms donėninku zvuonams, vuo tē, katrė nauduotom, tōrietom

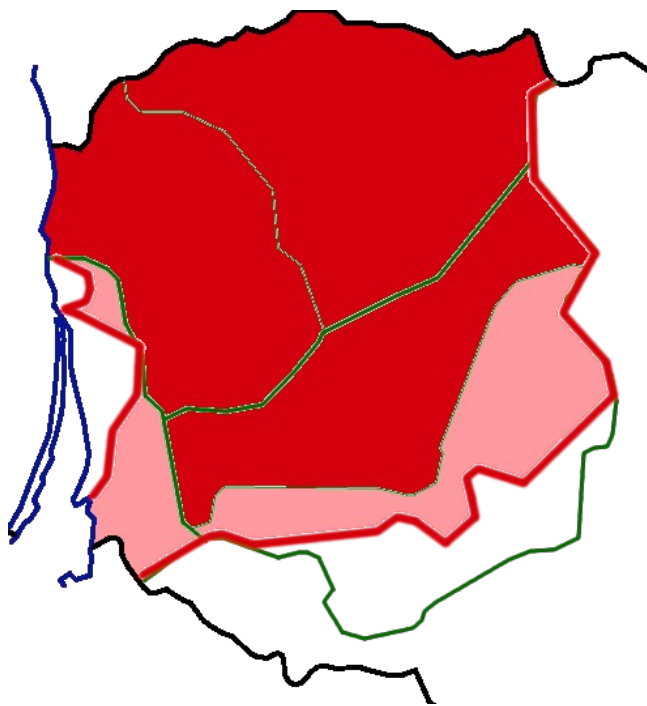
derintės pri žemaičiu dounėninku ė dūnėninku īpatībiu – anas muokintės. Ėš kėtuos posės jė nāveizont i donėninku īpatībės, ta soderinta rašība tōrietom bėndrībės kažkėk so donėninkās vės tėk, ta galām sakītė, ka rašība ėš dalės tėktom ė donėninkams, bėnt jau tuos vėtuos, kor nie dėdlė ėšsiskīros fonetėka (tar *ie, uo*).

Kėts klausėms diel dūnėninku raseinėškiu puotarmės. Nuors anė nie mažesni žemaitė, bet anū kalba daug artėmiesnė lietòviu kalbuos vakarū aukštaitėms. Lėkė žemaitė paviedė daug daugiau vėns i kėta. Ėš bieduos dā gal pritėmptė, ka šiaurėnė raseinėškė tor daugiau fonetėniu sotapėmu (tar *ā, ē* galūnie, vėtuom platėn *é, o*), bet kap ė donėninkams tektom daug īprastu ruodbalsiu skaitītė kėtāp.

Pagrindėnis bėndrėnėms būtom dounėninku tarposavie ė varnėškiu. Anūs daugiausė pavied'iu ėštarėmu arba pakeistū garsū tūs patiūs vėtūs nu baltu pruokalbės.

Rašības vėnuodėnėms

Apibriežos katras tarmės keravuotė, pu-tam rėk ėškėrtė fonetėnės gropės ė sotartė katruos īpatībės tor atsispindietė raštė. Sava skėrtingomo žemaičiu tarmės gal vėnāp a kėtāp gropūtės. Vėnas īpatībės i plačiau paėjosės, vuo kėtas glaudas irinkė¹² vėnuos a dvėjū suodu. Šėtam darbelie rėmsamuos plačiau nauduojamās ėštarėmās.

11 lt. priežastis

12 lt. aplink

Bēndrē skērstomā nu lietōviu kalbuos čē nānagrēniejamē, nes žemaitīu kalbuos rašības taisīklies jau tas ī aprašīta ē rēk anuom vaduovautēs.

Karto siūluoms šiuoks tuoks nuormēnēms arba atsisakīms/parinkēms vagal sekontīus krēterējus:

- **retā nauduošana.** Īpatībē tie nauduošana vēnuo kētuo vētuo, tōdie diel mažesnē varējavēma atsisakīta.
- **lietovēzmos.** Īpatībē atējos daugiau diel lietōviu kalbuos ītakas, seniau užrašīts varijants, katras bēndrēsnis so kētās žemaitēs – atsisakīta.
- **unikaloms.** Īpatībē labiau prijimtēna, nes ana skēras nu lietōviu kalbuos, kas labiau keravuotom žemaitēškoma.
- **platē nauduošana.** Esont labā skērtīgīms varijantams kartās atruoda, ka geriausē pasirinktē vēna kažkuoki žemaitēška būda, nes tas nāgal būtē užrašīts vēna ruodbalsē, pvz., vīr.g., vns., kilm. *peiliaus* / *peilē* – pasirinkam *peilē*, nes ons platīau nauduošams, vuo ē ruodbalsē tuo nāužrašīsi.

ēi / ī → ě, ou / ū → ů

Vēns ēš pagrindēniū skērtōmu tarp dounēninku ē dūnēninku. Dounēninku pluotē gērdas *ēi*, *ou*, vuo dūnēninku – *ī*, *ū*. Siūlējēms vēnuodītē ruodbalsiem **ě**, **ů** (*Ě*, *Ů*).

Senuovie bova nauduošana *ů* gana platē, ě tik vēna kēta autuorē siūlīta.

Būtom rašuoma: *dēna*, *pēns*, *lēpa*, *žēds*, *vēniūleka*, *dūna*, *pūds*.

Pasitaika žuodēliū, kor vēsi tar **ī / i**: *mīls*, *žīmmēlžie*, *prišās*, *pri*, arba **ū / u / o**: *Jūzaps*, *kamūlīs*, *kumet*, *vēsumet/visumet* → *vēsumet*, *vuobuls/vuobols* → *vuobols*, *laukūs*. Tas tāp ē būtom rašuoma.

è / i → è, o / u → o

Daugis žemaitīu platēn senūsīus *i*, *u*, tik pētrīfiū pōsie palēktamē siauresnē, nuors kalbēninku ausēs ēšskēr anus kap bēški platesnīus: *Žemaitējē/Žemaitijī*, *sopo/supu*, *kormē/kurmī*. Siūlējēms vēsor rašītē platē **è**, **o**.

t / č → ĺ, d / dž → đ

Afrēkatu skērtomā. Pajūrē žemaitē vēsor tor *t*, *d*, kētor priš užpakalēnīus balsīus tor *č*, *dž*. Siūlējēms vēnuodītē ruodbalsiem **ĺ**, **đ** (*Ź*, *Đ*).

Būtom rašuoma: *medē*, *medēs*, *bet medīu*, *medīus*; *svetē*, *svetēs*, *bet svetīū*, *svetīus*. Tāp pat gal rašītē tariamuosēs nūsakas I as.: *būfiuo*, *galietīuo*.

Ī rītū pōsie sakuoma vns., kilm.: *svečē*, *medžē*, ē tas spartē plint i vakarū posē. Tas atruoda kāp lietovēzma ītaka ē tor būtē stabduoma, tōdie rēk rašītē *svetē*, *medē*.

en / én / in / èi / ē → ē, an / on / un / ou / ō → ō

Šaknėnė nuosėnė *a, ę* žemaitiūs ęšvėrtė i vairius dvėgarsius: *en, én, in, èi* è *an, on, un, ou* arba *ē, ō*.

Ka esamas ruodbalsės tie *ē, ō* mažā nauduojamas è tas tik atskėrūs tarmies, è vėtuo tū pačiū *a, ę*, ta tėktom tas patės ruodbalsės è naudotė vėsor. Sosikėrtėms būtom, kor *ē, ō* nauduojamas kėtūs vėtūs.

Būtom rašuoma: *ōžūls, žōsės, tō, kō, skēstė, grēžtė*.

na-, ba-, ta- / ne-, be- te- → nā-, bā-, tā-, tāp / tēp → tāp

Gana platė naudojams paplatėnėms priešdieliu *na-, ba-, ta-* è prīveiksmie *tāp*. Kėtor vėsor ęšlaikuoma so *e/ē*. Siūlėjėms vėnuodītė ruodbalsiem *ā, ā̄* (*Á, Ā*). Kėts varijants būtom *à, ā̄* (įpatingā, jė derintė pri tuoliau aprašiomom *è, ò*).

Būtom rašuoma: *nātoro, bārėk, tábie, tāp, kėtāp*.

Dā varėjūn veiksmāžuodīu pabongas: *skaitikēm / skaitikem / skaitikam, skaitikēt / skaitiket / skaitikat*, ta vėsor gal panauduotė *á* è būtom: *skaitikām, skaitikát*. Gal būtė daugiau vėtu, kor šėts sovėnuodėnėms tėktom.

é / i → è, o / u → ò

Kertėnis skėrtoms tarp kretingėškiu è telšėškiu ī nāvėnuods elgėmasis so *é, o*. Kretingėškė anus vėsor ęšlaika, vuo telšėškė tor regresėnė asėmėliacėjė, t.ī tuokė prieš skėmenis so *i, e, ie, uo, ū* sosiaurie è palėkt *i, u*. Siūlėjėms vėnuodītė ruodbalsiem *è, ò* (*È, Ò*).

Būtom rašuoma: *plėkis/plėkė, sòskis/soskė*.

Nāapsisprėsta diel prīlinskniu è priešdieliu (*ėš, so, už*): *sò plėkiu (dgs., kilm.), sòtòrietė, sòsòtòrietė*, atruoda, ka tòrietom è tèn sosiaurietė: *sò plėkiu, sòtòrietė, sòsètòrietė*.

Dā būdvardīu vīr.g., dgs., vard. *graži/gražė* atruoda ėrgė tòrietom bėngtės *è: gražė*.

Rast tòrietom vns., muot. g., inag. Bėngtės -ò: *kningò, kalbò*.

Dvėgarsė ėrgė vagol tō patė regula kaitaliuotomės: *bėndrėnis/bėndrėnė, pòntis/pontė*. Bet čė tas refiau naudujama, tòdie palėktam vielesnė ruodā.

Į tuoks pats sosiauriejėms ont senūju *a, ę*: *žūnsis/žonsė* è ruodos galiptom rašitė *žōsis/žōsė*. Bet è čė atruoda, ka tas dā refiau naudujama, tòdie palėktam vielesnė ruodā è šėtam darbelie nāprijimts īr.

e / ie → é

Panašė regresėjė ī *e → ie*: *sienis/senis* è *senė/seniaus, upielis/opelis* è *opelė/opeliaus*. Siūlėjėms vėnuodītė ruodbalsiem *é* (*É*).

Būtom rašuoma: *sėnis/senė, òpėlis/opelė*.

-ū / -ūm / -ūn → ?

Daugėskaitas kėlmėninks dėdeliam pluotė tonkė bėngas par nuosė. Būtom galėma mėslitė aple kuokė *ū* (tāp Daukonts žimiejė), bet atruoda, ka galietom apsiėtė so **-ū**.

-om / -um / -u / -o / -ou / -ū → ?

Tariamuosės nūsakas III as. pabonga labā vairė. Šėtam tekstė nauduoata **-om**. Atruoda, ka galietom būtė padėngta so **-ō** ėrgė, bet palėktam vielesnė ruodā.

l / l' → ?, r / r' → ?

Pėtritiu posie *io* kamiena veiksmāžuodė nie parėjė i *o* kamiena: *mīlio/mīlo, mīl'/mīl, torio/toro, tor'/tor*. Atruoda galietom naudotė kuokės *l, r* ė tōrietė: *mīļo, mīļ, toŗo, toŗ*. Bet ka tas kāp ė lietōviu kalbuo, vuo kėtėsnis labiau unikalė žemaitėška ĩpatībė, ta pasirinkta vėsor **l, r**.

n / j → ?

Veiksmāžuodīūs pasitaika nāvėnuodomu so *j* ėšlaikīmo: *mėslėjo/mėslėno, vairoujo/vairouno, svajujo/svajouno*. Šėtam darbelie palėkta so **n**, bet gėliau nāgaliejė panagrėnietė diel žėniū trūkoma, ont kėk tas ĩ platė paplėtė. Galietom būtė *ŋ, ñ, ĵ*.

v / - → ?, j / - → ?

Pridiejėms arba numetėms *j, v* žuodė prađiuo: *jimtė/imtė, vondou/ondou*. Nie apibriežta ĩpatībė arba žėniū trūkoms, bet atruoda, ka tas nie sėstemėškā ė tōdie palėktam nuormėnėmū.

a / o → o

Sunkė ėštaramūs žuodīūs žemaitė iterp *a* arba *o*: *miešlos/miešlas, pasos/pasas, gozos/guzos/guzas*. Diel unikaloma pasilėktam pri **o**, nuors atruoda galietom tuo vėtuo būtė ė ò.

Nuormėnėms

Bā somėnavuotu fonetėniu bėndrėnėma taisikliu lėkt šmuots ėšsėskirėmu, katrus ruodbalsiem nāpadėngsi. Anuos vėsas daugmaž dėskòtūtėnas ĩr. Kelė patiemijėmā:

Prilinksniu nuorma:

- **ėš** – *ėš mėška, ėš nòmū* (*jė sotars prijimtė regresėnė asėmėliacėjė: ėš nòmū*)
- **i** – *i mėška, i tuora*
- **nu** – *nu mėška, nu monės*

- **pri** – *pri sēnas (pri sēnā?), pri monés (pri moném?)*
- **pu** – *pu luova (pu luovā?), pu stalo (pu stalũ?)*
- **so** – *so vākās, so tuorò (jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē: sò tuorò)*
- **už** – *už mēška, už tuoras (jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē: ož mēška, ðž tuoras)*

Prīšdieliu nuorma:

- **ēš** – *ēšētē, ēšbiegtē (jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē: ēšbiegtē)*
- **i** – *iētē, ibiegtē*
- **nu** – *nuētē, nubiegtē*
- **pri** – *priētē, pribiegtē*
- **so** – *soētē, sobiegtē (jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē: sòbiegtē)*
- **už** – *užētē, užbiegtē (jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē: ožētē, ðžbiegtē)*

è / ér

Jungtoks priš pībalsē rašuos é, vuo priš balsē ér: *tievs é vāks, lēpa ér ožũls.*

ī / īr, bie / bier, tie / tier, nie / nier

Veiksmazuodis vēdorē sakēnē rašuos: *ī, bie, tie, nie: ons ī gers, nābie ožũlū, vuo galē īr, bier, tier, nier: anē gerē īr, anū nier.*

-ē / -iaus

Vns., kilm. bēngas **-ē**: *peilē, žemaitē.*

-ēms / -īms

Dgs., naud. Bēngas **-īms**: *žmuonīms, gerīms*

-si- / -sē-

Songrōžos dalelēkē rašītē vēsor **-si-**: *pasijimtē, sositēktē.* Bet jē sotars prijimtē regresēnē asēmēliacējē, tumet **-sē-/sē-**: *pasējimtē, sosētēktē.*

Žuodīna parinkēma strategējē

Žuodīns labiausē kintontis šmuots. Čē lauk dēdelis darbs nusprēstē katrō pasirinktē, kumet tam patiam žuodiũ skērtinguos tarmies, net skērtinguos suoduos, tor vēs kētus. Bet gal apsibriežtē

stratēģijē kāp rēk parinktē žuod'ius. Dā rēktom prijimtē, ka latvėzmā nie laikuomē tēkrāsēs skuolēnēs ē rēk vēngtē lietovėšku žuod'iu. Sodieliuotē paeiliū vagol pērmoma.

- Kēlmies žemaitėšks, vēnintēlis
- Skērontis gelūnē: rinktēs vagol plaťiausē nauduojama, jē nāēšēt, tumet šiaurēs vakarū
- Esont kelīms žemaitėškas kēlmies žuodems pasirinktē plaťiausē nauduojama, jē nāēšēt, tumet šiaurēs vakarū
- Arkaēzmos, bet kēlmies žemaitėškas
- Jē užrašīts naujadars senovēniūs žemaitėškūs tekstūs – pabondītē prijimtē.
- Skuolēnīs, jē nauduojams vēsū žemaiťiu: *viedros, dūšē*
- Esont kelīms skuolēniams, tumet pasirinktē plaťiausē nauduojama, jē nāēšēt, tumet nāsirinktē tuo, katras daugiau nauduojams kap skuolēnīs lietōviu kalbuo.
- Jē žuodis lietovėzmos, bet ī vedēnīs ēš kēta žuodē, katras tor žemaitėškas kēlmies (arba jau prijimta) žuodi – pabondītē dērbtēs naujadara.
- Skuolintēs lietovėzma.

Kāp muokintēs?

Sosidarios bēndra vaizda kāp gal atruodītē rašība vagol šēta pruojektoka, rēktom isivaizdūtē ē tuokiuos rašības muokēnēmuosi.

Vīresnīms:

- Prađiuo tōrietom būtē ēšdiestīta skērtingu tarmiū īpatībēs.
- Pristatītē do rašības muodelio: dabartēnis paprasts ē bēndruosēs rašības.
- Apmuokītē dabartēnē paprasta.
- Praētē tarmiū skērtōmus ē paruodītē kāp vēnuodintē.
- Nuormēnēms

Jaunesnīms:

Tēsiuog palē tuos vētas fonetēka ruodītē kuokē ruodbalsē atētink. Atrastē taislio vagol kō būtom lēngviau atskērtē kaikatras īpatībēs tīms, katrims nie garsēnē kaitaliuojēma arba tas vēnuods so kētās garsās, pvz., kretingėškiū nuspietē kumet tor būtē *ē, ò, t, d, dūnēninkū kumet ē, ū*.

Līgēnēma so lietōviu kalbò rēktom vēngtē, tonkē gal keistē *lietōviu kalba i rītū baltu pruokalbē*, bet jē muokēniū nu tuo lēngviau – nāsibaidītē.

Pabongā

Šētam mažam darbelie bova pristatīts **vēns ēš galēmū** žemaiġiu bēndrēnēs rašības/kalbuos **pruobjektu**. Ka tuokiū pruobjektu dā nie daug (gal līgintē so XIX omžē kalbrieduom a kētās pasvarstēmās diel rašības), ta če gal būtē daug kļiaudu a nukrīpēmu i šuona, bet žingsnis tor būtē žēngts.

Labiausē vēlūs, ka aklā nāatmesāt kāp ē nāprijsāt, bet parskaitē siūlisāt pataisimus arba prijsāt i sava raštus pasibondītē ē tumet sogrīšāt so patiemijēmās.

Vēsos šēts pruobjekts gal būtē **sopaprastints**, tik vētuo siūlējamu naujū ruodbalsiu pasirinktē vēna ēš jau rašuomū varijantu ē tōriesāt dailē žemaiġiu bēndrēnē kalba, bet tas jau **sēlpnins** kētas nāpasirinktās **tarmiū ipatībēs**, kuo šētū pruobjekto nuorās ēšvēngtē.